

ปัญหาในการจัดตั้งทนายความขอแรงในคดีอาญา¹

ไทรขวัญ ศรีไชย²

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาในการจัดตั้งทนายความขอแรงในคดีอาญา เพื่อศึกษาประวัติกความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎี และหลักของกฎหมายที่เกี่ยวข้องของการจัดตั้งทนายความขอแรงในคดีอาญา ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้รู้และเข้าใจถึงเจตนารมณ์ของการจัดตั้งทนายความในคดีอาญา และการก่อให้เกิดสิทธิมนุษยชน โดยอ้างอิงจากสิทธิตามธรรมชาติ และทฤษฎีต่างๆเกี่ยวกับการก่อให้เกิดสิทธิมนุษยชน ความเท่าเทียมและความเสมอภาคของมนุษย์ อันทำให้เกิดความเท่าเทียมกันของคนในสังคม เพื่อขจัดปัญหาความเหลื่อมล้ำของสิทธิต่างๆของประชาชน

จากการที่ได้ทำการศึกษาถึงแนวคิดทฤษฎีและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแต่งตั้งทนายความขอแรงในคดีอาญา เห็นว่ายังมีปัญหาอยู่หลายประการ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยก็ได้บัญญัติถึงสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากทนายความไว้ในมาตรา 173 และทางสภาพทนายความได้มีการจัดให้มีการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย เพื่อให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายครอบคลุมทุกภาคส่วนและสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560 อัน แต่ก็ยังคงมีปัญหาที่ทำให้ การจัดตั้งทนายความขอแรงในคดีอาญายังคงขาดประสิทธิภาพ และทำให้การจัดตั้งทนายความขอแรงในคดีอาญาไม่อาจบรรลุตามเป้าหมายของการจัดตั้งได้ ซึ่งสามารถสรุปปัญหาออกมาได้ 3 ประการดังนี้

ประการที่หนึ่ง ปัญหาเรื่องระยะเวลาของทนายความขอแรงในคดีอาญา การที่ทนายความจะทำได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาคนั้น ระยะเวลา ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการเตรียมคดี เพราะต้องใช้เวลาในการรวบรวมพยานหลักฐาน แสวงหาข้อเท็จจริง ลงพื้นที่เกิดเหตุ และพูดคุยกับประจักษ์พยานและพยานบอกเล่า ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวล้วนแต่ต้องใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น แต่ในความเป็นจริงแล้ว กว่าศาลจะแต่งตั้งทนายความให้กับจำเลยก็ประมาณ 1 สัปดาห์ก่อนถึงวันนัดพิจารณาแรก ซึ่งคือนัดสอบคำให้การ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วทนายความนั้น ไม่ได้มีคดีคดีเดียว ซึ่งการทำคดี จึงต้องถือว่า ระยะเวลาสำคัญต่อการทำคดีเป็นอย่างมาก และถ้าหากศาลแต่งตั้งทนายความให้จำเลยเร็วขึ้น ก็จะทำให้จะทำให้การต่อสู้คดีของทนายความขอแรงทำได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพมากขึ้น กลับกันหากทนายความนั้น มีระยะเวลาในการเตรียมคดีน้อยก็จะทำให้ทนายความไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เท่ากับว่าทนายความขอแรงที่ถูกศาลแต่งตั้งมานั้น ไม่

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหาในการจัดตั้งทนายความขอแรงในคดีอาญา โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์พิมพ์ใจ รื่นเรือง และคณะกรรมการสอบคือ รองศาสตราจารย์ ดร.ณฐ สันตาสว่าง และ รองศาสตราจารย์จุฑามาศ นิสารัตน์

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตร์ (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

อาจรักษาสิทธิต่างๆของจำเลยเอาไว้ได้ ดังนั้น การแต่งตั้งทนายความขอแรงในคดีอาญาภายในเวลากระชั้นชิดนั้น ไม่อาจก่อให้เกิดประโยชน์ตามเจตนารมของการมีทนายความขอแรงในคดีอาญาแต่อย่างใด

ประการที่สอง เรื่องคุณสมบัติของทนายความขอแรงในคดีอาญา การเรียกชื่อทนายความขอแรงตามลำดับบัญชีรายชื่อ ที่ลงชื่อไว้ตามบัญชีที่ศาล โดยไม่ได้มีการคำนึงถึงประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญของทนายความ จะเห็นว่าเป็นการแก้ปัญหาไม่ตรงจุด และอาจก่อให้เกิดความเสียหายหรือผลเสียกับตัวจำเลยมากกว่าก่อให้เกิดประโยชน์กับตัวของจำเลยเอง เมื่อเทียบกับฝ่ายโจทก์ ที่เป็นพนักงานอัยการซึ่งมีความเชี่ยวชาญในกฎหมายเป็นอย่างมาก ซึ่งจะเห็นว่า จำเลยเสียเปรียบโจทก์ในการต่อสู้คดีได้อย่างชัดเจน ทั้งในความเป็นจริงทนายความบางคนเป็นทนายความที่จบใหม่ หรือ เป็นทนายความที่ไม่มีความรู้ความสามารถไม่มีงาน จึงมาลงชื่อขึ้นทะเบียนเป็นทนายความขอแรงที่ศาล เพื่อหารายได้ หรือ เพื่อเก็บคดีเพื่อที่จะให้ตัวเองมีคุณสมบัติในการไปสอบผู้พิพากษา หรือ พนักงานอัยการ ซึ่งเมื่อทนายความเหล่านี้ถูกแต่งตั้งโดยศาล ก็จะพยายามที่จะทำให้เกิดข้อบกพร่อง เพื่อให้เก็บคดีอย่างรวดเร็ว หรือ เพื่อที่จะได้รับเงินเร็วๆ อันเป็นการทำงานที่ขาดประสิทธิภาพ และทำให้จำเลยไม่อาจเข้าถึงความยุติธรรมและทำให้จำเลยเสียเปรียบในการต่อสู้คดี อย่างเห็นได้ชัดการที่ทนายความจำเลยขาดประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญ ในคดีที่ทนายความได้รับมอบหมายนั้น ไม่อาจทำให้บรรลุตามเจตนารมณ์ได้ และทำให้จำเลยได้รับผลกระทบและความเสียหายมากกว่าประโยชน์ที่จำเลยจะได้รับเสียอีก

ประการที่สาม ปัญหาเรื่องค่าตอบแทนของทนายความขอแรงในคดีอาญา หน้าที่ของทนายความเมื่อได้รับหน้าที่เป็นทนายความขอแรงในคดีอาญา ทนายความก็จะต้องดำเนินการเข้าไปคุยกับจำเลย เพื่อสอบถามข้อเท็จจริง และตรวจสอบสำนวนที่ศาล และอาจจะต้องเดินทางไปดูที่เกิดเหตุ ถ่ายรูปที่เกิดเหตุ รวมทั้งพูดคุยกับพยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์ เมื่อพิจารณาหน้าที่ของทนายความในการเตรียมตัวที่จะต่อสู้คดีให้จำเลยแล้วจะเห็นว่ามีความซับซ้อนมาก ซึ่งขั้นตอนต่าง ๆ นั้น ล้วนแล้วจะต้องมีค่าใช้จ่ายทั้งนั้น การศาลจะจ่ายเงินให้กับทนายความขอแรงในคดีอาญาเมื่อจบคดีเท่านั้น เท่ากับว่าทนายความขอแรงในคดีอาญาจะต้องออกค่าใช้จ่ายเองก่อนทั้งหมด ปัญหาดังกล่าวทำให้ทนายความไม่อยากจะดำเนินการตามขั้นตอนในการเตรียมคดีเพราะต้องการลดค่าใช้จ่ายที่จะต้องสำรองจ่ายออกไปก่อน ก็จะทำให้การเตรียมคดีไม่มีประสิทธิภาพ อาชีพทนายความถือเป็นอาชีพอิสระไม่มีเงินเดือนประจำ หากทนายความไม่ใช่เป็นผู้ที่มีฐานะร่ำรวยขาดสภาพคล่องทางการเงินอาจทำให้เกิดความท้อแท้ใจในการปฏิบัติหน้าที่ได้ ซึ่งทนายความจะต้องมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีว่าความแตกต่างให้กับจำเลยทั้งสิ้น นอกจากนั้นกฎหมายยังกำหนดให้จำนวนเงินตอบแทนทนายความขอแรงที่รัฐจะจัดให้นั้น ขึ้นอยู่ดุลพินิจของข้าราชการตุลาการ ซึ่งเป็นเจ้าของสำนวนคดีและข้อเท็จจริงยังพบว่า ข้าราชการตุลาการบางท่าน ไม่เคยว่าความแตกต่าง อายุน้อย ขาดประสบการณ์จึงพบมากว่าดุลพินิจในการพิจารณาผลตอบแทนของทนายความขอแรงน้อยมาก ไม่สอดคล้องกับความจริง และระยะเวลาในการเบิกจ่ายนานเกินไป ทำให้ทนายความขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน อันเป็นสาเหตุให้

ทนายความขอแรงโดยส่วนใหญ่จะเป็นทนายความประสบการณ์น้อย และด้วยปัญหาดังกล่าวจึงก่อให้เกิดปัญหาที่ ทนายความที่มีความรู้มีประสบการณ์ก็ไม่อยากมาลงชื่อเป็นทนายความขอแรงในคดีอาญาเพราะค่าตอบแทนที่ได้รับไม่คุ้มกับความเหนื่อยของทนายความ

จากการศึกษาถึงปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นทั้งสามประการ แล้วผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ปัญหาระยะเวลาที่จำเลยมีสิทธิได้พบทนายความขอแรงในคดีอาญา

ซึ่งเห็นควรแก้ไขข้อความปัญหาดังกล่าวดังนี้ จากเดิม มาตรา 173 ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีก็ให้ศาลตั้งทนายความให้

ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและจำเลยต้องการทนายความ ก็ให้ศาลตั้งทนายความให้

ให้ศาลจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายแก่ทนายความที่ศาลตั้งตามมาตรา 173 โดยคำนึงถึงสภาพแห่งคดีและสถานะทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

โดยแก้ไขเพิ่มเติมเป็นดังนี้ มาตรา 173 ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีก็ให้ศาลแต่งตั้งทนายความให้ก่อนเริ่มนัดสอบคำให้การอย่างน้อย วัน 30

ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและจำเลยต้องการทนายความ ก็ให้ศาลตั้งทนายความให้ก่อนเริ่มนัดสอบคำให้การอย่างน้อย วัน 30

ให้ศาลจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายแก่ทนายความที่ศาลตั้งตามมาตรา 173 โดยคำนึงถึงสภาพแห่งคดีและสถานะทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

2. เรื่องคุณสมบัติของทนายความขอแรงในคดีอาญา ซึ่งเห็นควรให้มีการแก้ไขเรื่องคุณสมบัติของทนายความที่จะขึ้นทะเบียนเป็นทนายความขอแรงที่ศาล โดยให้กำหนดหลักเกณฑ์คุณสมบัติเพิ่มเติมลงไป ใน ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายแก่ทนายความที่ศาลตั้งให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยตามประมวลกฎหมายพิจารณาความอาญามาตรา 173 พ.ศ. 2548 ในเรื่องของแนวปฏิบัติในการดำเนินการตามระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายแก่ทนายความที่ศาลตั้งให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173 พ.ศ. 2548 ในข้อ ว่า 3 ทนายความที่จะสามารถลงทะเบียนเป็นทนายความขอแรงที่ศาลได้จะต้องมี “อายุใบอนุญาตว่าความมาแล้วไม่ต่ำกว่า ปี และมีการผ่านคดีทั้งทางแพ่งและทางอาญามาแล้วไม่น้อยกว่า 1

คดี ทั้งให้ศาลคัดเลือกทนายความที่ขึ้นทะเบียนตามความเหมาะสมของแต่ละคดี ร 20วมทั้งให้ศาลทำการตรวจสอบอย่างประวัตินี้เข้มงวดในเรื่องคุณสมบัติที่มาลงทะเบียนเป็นทนายความขอแรง

3.ปัญหาเรื่องคำตอบแทนของทนายความขอแรงในคดีอาญา เพื่อให้ทนายความขอแรงในคดีอาญามีความตั้งใจในการทำหน้าที่ รวมทั้งเป็นการจูงใจทนายความที่มีความสามารถให้มาลงทะเบียนเป็นทนายความขอแรงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมข้อความในระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายแก่ทนายความที่ศาลตั้งให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173 ในข้อที่ 4 ว่า

1. “ในการคำนวณในส่วนค่าใช้จ่าย ต้องคำนวณตามจำนวนครั้งที่ทนายความขอแรงมาศาล โดยไม่เลื่อนคดีอันเกิดจากความผิดของทนายขอแรงเองและควรกำหนดในอัตราที่แน่นอน”

2.การกำหนดอัตราเงินรางวัลทนายขอแรงให้พิจารณาจากอัตราโทษ และการมีส่วนร่วมของทนายความในกระบวนการพิจารณา

และแก้ไขเพิ่มเติมข้อความในระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายแก่ทนายความที่ศาลตั้งให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173 ในข้อที่ 9 ว่า

3. คำตอบแทนของทนายความขอแรงนั้น ทนายความจะต้องมีสิทธิเบิกค่าใช้จ่ายได้ก่อนศาลมีคำพิพากษา

และคำตอบแทนทนายความขอแรงในคดีอาญา จะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจที่แท้จริงในแต่ละปี

เอกสารอ้างอิง

สุรัชย์ สุวรรณปรีชา ,การว่าความ พิมพ์ครั้งที่ 8สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2558

สัญญา ธรรมศักดิ์ และประภาส อวยชัย คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ

อาญา กรุงเทพมหานคร) : สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2552)

ประธาน วัฒนาพาณิชย์ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา กรุงเทพมหานคร) :

สำนักพิมพ์ประกายพรึก,(2546